

ЗАКОНОМІРНОСТІ ЕТНОГЕНЕЗИ УКРАЇНЦІВ ТА ЇХНІХ СУСІДІВ

Л. Залізник (кафедра культурології та археології НаУКМА)

Етнічні процеси в помірній зоні середньовічної Європи підкорялися єдиним універсальним закономірностям. Як відомо, європейська цивілізація постала на культурно-історичній спадщині Римської імперії. Тому загибель останньої у V ст. визначально вплинула на початок етнічної історії великих європейських народів, що мешкали вздовж північного кордону імперії: французів, німців, англійців, чехів, словаків, поляків, румунів, українців. Саме з середини I тис. н. е. прослідковується їхній безперервний етнокультурний розвиток до нашого часу.

Перші чотири сторіччя згадані народи існували у бездержавному стані, переживаючи стадію націогенези. Вона закінчується в IX-X ст. виникненням їхніх перших національних держав. Перші незалежні Французька та Німецька держави виникли у 843 р. внаслідок розпаду імперії Карла Великого на французьку та німецьку частини. Найдавніше англійське королівство утворилося в IX ст. У цей же час утворилося Празьке князівство чехів. А у X ст. почалася державна історія поляків та мадярів. Аналогічна середньовічна держава Київська Русь в цей же час постала і на етнічних землях українців. Тому невизнання праукраїнського характеру княжої Русі X-XII ст. суперечить логіці європейської історії.

Прабатьківщиною українців (як, до речі, всіх слов'ян) вважаються землі між Київським Подніпров'єм і Прип'яттю, з одного боку, та Східними Карпатами, з другого. Безперервний розвиток українського етносу простежується від склавинів Волині (празька культура V-VII ст.) до літописних племен волинян, деревлян, полян, тиверців, уличів, хорватів (культура Лука-Райковецька VIII-IX ст.) і далі через Київську Русь до козацької України.

Археологи прослідкували розселення празької людності у VI-VII ст. з Волині та Прикарпаття у басейн Вісли, вниз по Дністру, Пруту та Серету в Подунав'є і на Балкани, а також на захід в Словаччину через перевали Карпат. Так були започатковані південна та західна гілки слов'янства. У цей же час праукраїнська людність з Київського Подніпров'я просунулась на Верхній Дніпро, де змішалася з балтськими племенами. Ця балто-слов'янська колочинська археологічна культура з VIII ст. відома під назвою літописних

кривичів — пращурів білорусів. Розселення кривичів далі на північ призвело до повстання ільменських словен (псково-новгородців). Останні разом з кривичами Верхнього Подніпров'я у XI-XII ст. просунулися на схід на Верхню Волгу у середовище фінських племен, де зароджується російський етнос. "Великорос вперше виступив на історичну арену в особі князя Андрія Боголюбського", — писав В. Ключевський.

Фактично слов'яногенез виглядає як відгалуження окремих слов'янських народів від праукраїнського етнокультурного дерева, яке розвивалося протягом останніх 1,5 тис. років на землях Північно-Західної України. Простежується два періоди впливу праукраїнців Волині, Прикарпаття та Середнього Подніпров'я на етногенез інших східних слов'ян. У VI-IX ст. праукраїнці, розселяючись на північ у середовище балтських та фінських племен, започаткували білоруський, псково-новгородський, пізніше російський етноси. У X-XII ст. останні розвивалися в лоні імперії Русь під потужним культурним впливом праукраїнської київської метрополії. Як стародавній Рим романізував свою варварську периферію, так княжий Київ русифікував (від Русь, а не Росія) лісову північ Східної Європи.

Кристалізація похідних від праукраїнців Південної Русі молодих східнослов'янських етносів завершилася в середині XII ст. утворенням антикиївської коаліції Новгорода, Полоцька, Смоленська на чолі з володимиро-суздальськими князями, яка здійснила погроми Києва 1169 та 1203 рр. Так звана доба феодальної роздрібленості почалася внаслідок незалежнення від княжого Києва молодих білоруського, псково-новгородського та російського етносів. І сталося це майже за 100 років до приходу татар, а саме в другій половині XII ст.

МИНУЛЕ ТА МАЙБУТНЄ СХІДНОЇ ЄВРОПИ ОЧИМА А. ТОЙНБІ

Л. Залізник (кафедра культурології та археології НаУКМА)

Слідом за О. Шпенглером А. Тойнбі розглядав світову історію як боротьбу окремих цивілізацій. У наш час існують 6 цивілізацій: західнохристиянська, східнохристиянська, або православно-російська, китайська, японо-корейська, індійська та ісламська. П'ять останніх знаходяться в стані згасання, асиміляції західнохристиянською.

Всесвітній тріумф європейської цивілізації зумовлений її суттєвими перевагами. Вона виявилася найбільш економіч-